

УДК 447

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ДИЗАЙНУ В УКРАЇНІ

ТРЕТЯК Юлія

Київський національний університет будівництва та архітектури,
Київ, Україна

tretyak.iuv@knuba.edu.ua

Представлено погляд та розуміння сьогоденного стану теорії і практики дизайну в світі та в Україні. Поруч з традиційними підходами в теорії та проектуванні об'єктів дизайну в останні роки з'явилися нові напрями, які задають тенденції розвитку в сфері дизайну, в різних його видах: середовищному, предметному, цифровому. Виявлено міждисциплінарне спрямування сучасного дизайну та відповідні філософські, соціальні, екологічні та економічні проблеми, що визначає необхідність формування нових підходів та методів для їх вирішення. Досліджено й визначено ряд нових сучасних підходів до формування дизайн-об'єктів та організації дизайн-діяльності, які формують не тільки гуманне матеріальне середовище, але й філософські та соціокультурні погляди суспільства загалом.

Ключові слова: *дизайн, об'єкти дизайну, теорія дизайну, практика дизайну, соціально-відповідальний дизайн.*

ВСТУП

Широта поняття про те, що таке на сьогодні є дизайн, вражає і заставляє замислитися не тільки професіоналів галузі. В міжнародних міжгалузевих та спеціальних словниках слово «design» перекладається як задум, умисел, план, мета, намір, творчий задум, проєкт. Також поняття може трактуватися як креслення, розрахунок, конструкція, проектування, конструювання, ескіз, малюнок, візерунок, композиція тощо. Більш широкого змісту не має сьогодні, мабуть, жодна із сфер науки і мистецтва. Аналізуючи весь спектр значень слова «дизайн», можна зрозуміти, чому цей термін закріпився за художньо-конструкторським видом проєктно-творчої діяльності. Місткість змісту терміну «дизайн» відбиває звичайний і науковий, технічний і художній аспекти його значення. У ньому відображено реальний синтез науки і практики, техніки та мистецтв у різнобічній дизайнерській діяльності.

У 1959 р. на першому конгресі ІКСІД (International Council of Societies of Industrial Design) у Стокгольмі термін «industrial design» був визнаний найкращим для позначення нової сфери художньої творчості, його методу, результату створення будь-якого дизайн-продукту та системи теоретичних положень, пов'язаних із даною творчою діяльністю. Перша офіційно визнана

дефініція дизайну під назвою «індустріальний» належить відомому практику і теоретику дизайну Томасу Мальдонадо, який на той час викладав у Вищій школі дизайну у м. Ульм (ФРН) та очолив цей відомий у Європі навчальний заклад у 1964 році.

Проте, окрім завдань створення речей, дизайн, як і архітектура, виступає носієм і відображенням соціальних змін. Для порівняння, на 29-й Генеральній асамблеї промислового дизайну в Кванджу (Південна Корея) у 2015 р. Комітет з професійної практики оприлюднив оновлене визначення, за яким «...дизайн — це стратегічний процес вирішення проблем, який стимулює інновації, створює успіх у бізнесі та веде до кращої якості життя завдяки інноваційним продуктам, системам, послугам і досвіду» [1]. Така настанова найбільш точно відповідає особливостям соціально-економічної, політичної, культурної ситуації, що складається в соціумах, які володіють високим рівнем розвитку соціальних структур і техніки. Великі зміни у соціальних якість предметної організації буття людини є найважливішими показниками грандіозного розмаху дизайну в сучасному світі, демонстрацією невичерпного розмаїття його феноменів і безмежної сили людства.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою є представити бачення сучасного стану теорії і практики дизайну в контексті міждисциплінарного спрямування, визначити нові підходи до формування дизайн-об'єктів та організації дизайн-діяльності.

Дизайнерське, предметно-матеріальне наповнення «сюжетів» в індивідуальній та в соціальній сферах має принципове, а нерідко навіть визначальне значення в житті конкретного суспільства або окремого індивідуума, особливо якщо мати на увазі, що сучасний дизайн – це не тільки визначення матеріальних людських потреб, а й «уречевлення» цінностей духовних, реалізація у дизайнерській формі сутнісного змісту епохи. Завдяки своїй універсальній природі, дизайнерська форма може з високою ефективністю залучати людину й суспільство як у прояви соціального добра, так і у прояви соціального зла та деструктивного аспекту людської діяльності. У зв'язку із цим в останні роки перед науковцями і практиками постали ряд запитань, а саме: яким чином «утримати» дизайн у єдності із гуманістичними досягненнями людства? Як підвищити захищеність суспільства і людини від сил зла та деструктивності, одягнених у чудові продукти сучасного дизайну? Ці проблеми має вирішувати нове покоління дизайнерів, архітекторів та художників – професіонали, що працюють із предметним та просторовим середовищем.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Відкритість дизайну всій широті соціальної та особистісної проблематики сама по собі не створить можливості безпроблемного задоволення широких потреб та бажань людства. Дизайн, розвиваючи та збагачуючи власну філософську методологію, може стати не основним засобом, а джерелом свободи та саморозвитку. В цьому аспекті головними завданнями дизайну виступають: конкретизація та встановлення меж споживання, індивідуалізація результатів проєкту, запровадження до практики

дизайну методів співучасті споживачів. Дизайн ставить собі завдання, пов'язані як з вирішенням проблем матеріальної оснащеності буття загалом, так і завдання, що сприяють активізації пасивного споживання. Дизайн допомагає людині відчувати насиченість власного існування різноманітністю можливостей, допомагає відчувати володіння власною багатістю уявою. Прикладами подібного «хвилюючого» предметно-просторового дизайну може служити поява в останній рік великої кількості творчих проєктів та виставок на гострі та болючі соціально-політичні теми українського життя, особливо на воєнну тематику.

Якщо говорити про сучасні концепції – теоретичні й проєктні, то можна виділити декілька напрямків, один з яких носить назву "партисипаційного" ("participation") дизайну". "Participation" - у перекладі з англійської означає співучасть, сприяння, спів управління. Співучасть в дизайні – це методи залучення непрофесіоналів до пошуку проєктних рішень. Також цей напрямок сучасного дизайну включає засоби народного контролю, механізми якого мають бути продумані та організовані так, щоб більша маса користувачів продукту могла ефективно контролювати не лише діяльність проєктних фірм, що створюють продукт, а й політичні, муніципальні, економічні інститути, які приймають участь в проєкті.

Поява соціально відповідального дизайну є багато в чому результатом переосмислення дизайнерами їхньої ролі в суспільстві. Він виріс із прагнення створювати не просто товар, а потрібні людям речі з огляду на те, який вплив фінальний продукт надає на споживача, суспільство і планету. Зосереджений на особливостях користувачів, соціально відповідальний дизайн може тісно переплітатися з людиноорієнтованим проєктуванням та інклюзивним дизайном, оскільки всі ці підходи прагнуть враховувати потреби якомога більшої кількості категорій людей та їх обмеження.

Міждисциплінарність є однією з фундаментальних характеристик дизайну і пов'язана з багатоаспектністю, багатоскладністю дизайну. Зрозуміло, що це породило впровадження в дизайнерську діяльність загальновідомих наукових та проєктних методик з інших галузей і сфер науки й мистецтва, в основному, широке коло системних методів, а в останній час і системно-синергетичних підходів. Тотальна комп'ютеризація та розвиток мережевого суспільства визначили основні напрямки становлення нових проєктних практик у галузі дизайну. За М. Кастельсом, мережеве суспільство і мережева культура є невпорядкованою структурою, простором потоків, нескінченним сплетенням ефемерних, швидко мінливих енергетичних ліній, що має нескінченну заплутаність та невизначеність, а сучасний дизайнер має працювати з цим хаосом [2].

Аналіз джерел з проблем розвитку сучасного дизайну показав, що, незважаючи на значні досягнення в досліджуваній галузі, обумовлені різноманітністю, варіативністю, плюралізмом проблематики сучасних теоретичних та прикладних досліджень суспільства, культури, дизайну, проблема розкриття специфіки дизайну, що функціонує в умовах мережевого суспільства одночасно у фізичній та віртуальній реальностях, залишається недостатньо освоєною гуманітарним знанням. Існує невідповідність між

філософським осмисленням розвитку сучасної культури в теоріях інформаційного та мережевого суспільства, де немає спеціальних досліджень з дизайну, та дослідженнями змін в дизайні та в споріднених науках, де відсутні філософські узагальнення. Виявлено розрив між наявністю літератури, присвяченої окремим аспектам функціонування дизайну, та відсутністю теоретичних розробок, що враховують як трансформаційні процеси щодо дизайну в рамках соціокультурного середовища, так і фундаментальні стрижні, які зберігаються з розвитком технологій та дозволяють відрізнити феномен дизайну від інших феноменів культури.

ВИСНОВКИ

Багатозаровість досліджуваного предмета і хаотичність загальної картини його наукового вивчення дозволяють зробити висновок про необхідність філософського дослідження дизайну в культурі мережевого суспільства, що дозволяє осмислити його як явище, яке цілісно функціонує і розвивається, становлячи частину суспільного і культурного життя в сучасному світі. Враховуючи всі багатогранні і багатозарові аспекти розвитку сучасного дизайну, водночас спираючись на історію та традиції розвитку цього біфункціонального мистецтва, кафедра дизайну КНУБА намагається знайти свій шлях, формуючи освітню програму для здобувачів спеціальності 022 «Дизайн» на основі вищезазначених традицій та інновацій, Прагнучи навчити студентів системному мисленню і дизайнерському баченню світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Definition of industrial design. Режим доступу: <https://wdo.org/about/definition/> (дата звернення 2.04.2023)
2. Castells M. The Rise of the Network Society. John Wiley & Sons, 2011. 656 p.

TRETIAK Yu.

CURRENT TRENDS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF DESIGN THEORY AND PRACTICE IN UKRAINE

A view and understanding of the current state of design theory and practice in the world and Ukraine are presented. Along with traditional approaches in the theory and design of design objects, in recent years, new directions have appeared that set development trends in the field of design, in its various types: environmental, subject, and digital. The interdisciplinary direction of modern design and the corresponding philosophical, social, ecological, and economic problems are revealed, which determines the need for the formation of new approaches and methods for their solution. Several new modern approaches to the formation of design objects and the organization of design activities, which form not only a humane material environment but also the philosophical and socio-cultural views of society in general, have been studied and defined.

Key words: *design, design objects, design theory, design practice, socially responsible design.*